

Sygn. akt I ACa 772/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 marca 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Edyta Jefimko

Sędziowie: SA Marzena Konsek-Bitkowska

SO (del.) Elżbieta Wiatrzyk-Wojciechowska (spr.)

Protokolant: sekr. sąd. Marta Grabowska

po rozpoznaniu w dniu 3 marca 2016 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa T. B.

przeciwko Skarbowi Państwa - Ministrowi Zdrowia

o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 28 stycznia 2015 r.

sygn. akt II C 33/14

1. oddala apelację;

2. odstępuje od obciążenia powódki kosztami postępowania apelacyjnego.

Marzena Konsek-Bitkowska Edyta Jefimko Elżbieta Wiatrzyk-Wojciechowska

Sygn. akt I ACa 772/15

UZASADNIENIE

Powódka T. B. wniosła przeciwko Skarbowi Państwa – Wojewodzie L. pozew o zapłatę na jej rzecz: kwoty 839.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia założenia pozwu do dnia zapłaty tytułem zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia w postaci przejętej apteki, kwoty 7.077.720 zł wraz z ustawowymi odsetkami od daty pozwu do dnia zapłaty tytułem bezpodstawnego wzbogacenia w postaci pożytków pobieranych z apteki. Domagała się również zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. W uzasadnieniu podniosła, że w dniu 24 lutego 1947 r. M. S. nabyła aptekę w B. przy ul. (...). Przyjęła do spółki w charakterze cichej współniczki swoją siostrę H. O.. W dniu 9 stycznia 1951 r. apteka została przejęta w zarząd państwowy w oparciu o ustawę z dnia 8 stycznia 1951 r. Czynność ta została udokumentowana protokołem i spisem inwentarza. Zarząd państwowy sprawowała Centrala Aptek (...) w L.. W dniu 15 grudnia 1951 r. dokonano ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Wojewódzkiej Rady Narodowej w L. pod (...), poz. (...) o przejęciu apteki. Organ ten w dniu 27 czerwca 1955 r. wystąpił do Ministra Zdrowia z wnioskiem o wydanie orzeczenia o przejęciu przedmiotowej apteki na własność Państwa, gdyż zgodnie z ustawą z dnia 8 stycznia 1951 r. o przejęciu aptek na własność Państwa, apteki przechodziły na własność Państwa na podstawie takiego orzeczenia. Orzeczenie

takie nie zostało wydane. Apteka nie została także zwrócona powódce Według powódki, od dnia 9 stycznia 1951 r. do dnia dzisiejszego Skarb Państwa zatrzymuje dla siebie pożytki z przedmiotowej apteki i nie rozliczył się z nich ani z powódką ani z jej siostrą, także w ramach bezpodstawnego wzbogacenia. Nadto, zdaniem powódki, Skarb Państwa wzbogacił się o wartość pobieranych przez 698 miesięcy pożytków oraz wartość apteki kosztem powódki i jej siostry.

Na skutek pozwu powódki z dnia 28 czerwca 2002 r. o wydanie apteki lub zapłatę jej równowartości oraz o zapłatę utraconych pożytków, Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z dnia 24 lutego 2005 r. oddalił powództwo, zaś Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 14 grudnia 2005 r. oddalił apelację. Następnie wyrok ten został uchylony wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 2006 r. (I CSK 222/06) i sprawę przekazano do ponownego rozpoznania. W wyniku ponownego rozpoznania Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 24 maja 2007 r. oddalił apelację (I ACa 351/07). Postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 2008 r. odmówiono przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej.

Pozwany Skarb Państwa – Wojewoda L. w piśmie procesowym z dnia 19 maja 2009 r. wniósł o odrzucenie pozwu powołując się na art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. Postanowieniem z dnia 20 lipca 2009 r Sąd Okręgowy w Lublinie odrzucił pozew, sygn. akt I C 223/09. Na skutek zażalenia, Sąd Apelacyjny w Lublinie postanowieniem dnia 29 października 2009 r. zmienił zaskarżone postanowienie i odmówił odrzucenia pozwu.

Pozwany Skarb Państwa – Wojewoda L. w odpowiedzi na pozew wnosił także o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu. W uzasadnieniu swojego stanowiska podniósł zarzut przedawnienia roszczenia, kwestionował wysokość uzyskanej przez powódkę korzyści, wysokość pobranych pożytków, wartość składników majątkowych apteki. Stanowisko takie pozwany prezentował także w piśmie procesowym z dnia 9 października 2013 r. podnosząc dodatkowo, że z dniem 8 marca 1958 r. rozpoczął bieg terminu przedawnienia. Wówczas pozwany nie miał uprawnienia do władania apteką. Władztwo pozwanemu można było przypisać, co najwyżej do dnia 1 lutego 1989 r. Z tym dniem przestał obowiązywać art. 120 k.c. konstytuujący zasadę jednolitego funduszu własności Skarbu Państwa. Od tego dnia składniki materialne i niematerialne przedsiębiorstw państwowych składających się na przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 55 k.c. przestały być, co do zasady własnością Skarbu Państwa. Poza tym pozwany podniósł, że nawet przy przyjęciu daty 29 grudnia 1989 r. jako daty wejścia w życie zmiany konstytucji, roszczenie uległo przedawnieniu. Niezależnie od zarzutu przedawnienia pozwany podniósł także zarzut braku legitymacji biernej po stronie Skarbu Państwa i braku legitymacji czynnej po stronie powódki. Nadto pozwany kwestionował wysokość roszczenia (szkody).

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z dnia 28 stycznia 2015 r. oddalił powództwo. W uzasadnieniu wskazał, że byłemu właścicielowi apteki nie należą się pożytki pobierane z przejętej apteki w okresie od 9 stycznia 1951 r. (od dnia przejęcia apteki w zarząd) do 8 marca 1958 r. czyli do uchylenia dekretu o zarządzenie z dnia 16 grudnia 1918 r. powołując się w tym zakresie na pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w uchwale z 25 stycznia 1957 r. (I Co 35/36, OSNCK 1957/3/65). Natomiast apteka stanowiąca własność poprzedników prawnych powódki nie została przejęta na własność Państwa na podstawie ustawy z dnia 25 lutego 1958 r., gdyż do przejęcia na własność aptek nie miał zastosowania art. 2 ustawy z dnia 25 lutego 1958 r. Apteka będąca przedmiotem sporu pozostawała w zarządzie państwowym a wobec uchylenia dekret z dnia 16 grudnia 1918 r., dekret ten nie mógł on mieć zastosowania do wykonywania zarządu państwowego wobec przejętych aptek. Brak było także szczególnych regulacji w tym zakresie. Jednakże pomimo uchylenia dekretu z dnia 16 grudnia 1918 r. o zarządzie państwowym, nadal mogło zostać wydane orzeczenie Ministra Zdrowia o przejęciu apteki będącej przedmiotem, sporu na własność Skarbu Państwa.

Według Sądu Okręgowego, od co najmniej 1 stycznia 1990 r. poprzednicy prawni powódki mogli domagać się od Skarbu Państwa zwrotu pobranych pożytków związanych z prowadzeniem apteki. Z dniem 1 stycznia 1990 r. ustał czyn bezprawny polegający na zaniechaniu wydania przez Ministra Zdrowia orzeczenia o przejęciu apteki na własność Skarbu Państwa i od tej daty powstał obowiązek zwrotu apteki, co wynika ze stanowiska Sądu Najwyższego orzekającego w sprawie powódki o wydanie i o odszkodowanie. Sąd Okręgowy uznał, że po dniu 8 marca 1958 r. Skarb Państwa był bezpodstawnie wzbogacony kosztem byłych właścicieli aptek odnośnie pobierania pożytków z apteki, gdyż brak było podstawy prawnej do pobierania przez Skarb Państwa pożytków w ramach wykonywanego zarządu państwowego.

Nadto Sąd Okręgowy powołując się na art. 455 k.c., art. 120 § 1 k.c. i art. 118 k.c., uznał, że roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia dotyczące zwrotu równowartości pożytków, o które pozwany bezpodstawnie wzbogacił się w okresie przed dniem 1 stycznia 1990 r. uległy przedawnieniu z dniem 1 stycznia 2000 r., przy przyjęciu najkorzystniejszego dla powódki 10-letniego terminu przedawnienia. Sąd pierwszej instancji wskazał przy tym, że pożytki związane z prowadzeniem apteki należy zaliczyć do roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej ale ani powódka ani jej poprzednicy prawni od daty przejęcia apteki w zarząd państwowy w 1951 r. nie prowadzili apteki, a więc nie zajmowali się prowadzeniem działalności gospodarczej, co oznacza, że nie można uznać, że są to roszczenia związane z prowadzeniem działalności gospodarczej. Poza tym, roszczenia za okres od 23 marca 1999 r. również uległy przedawnieniu, gdyż powódka wystąpiła z pozwem dopiero w dniu 24 marca 1999 r. Zdaniem Sądu Okręgowego, nie uległy przedawnieniu roszczenia dotyczące bezpodstawnego wzbogacenia w postaci pobierania pożytków z przejętej apteki w okresie od 24 marca 1999 r. do 24 marca 2009 r., czyli daty wniesienia pozwu, a zarazem daty objętej żądaniem pozwie. Odnosząc się do roszczeń z tego okresu, Sąd wskazał, że w okresie 7 lat tj. od 9 stycznia 1951 r. (data faktycznego przejęcia apteki) do 8 marca 1958 r. (data uchylecia dekretu o zarządzie) nastąpiło wzbogacenie po stronie Skarbu Państwa, gdyż ten korzystał z apteki, należącej do poprzedników prawnych powódki, którą należy zakwalifikować jako zespół składników stanowiących przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 55¹ k.c. Sąd Okręgowy przyjął równocześnie, że przez okres tych 7 lat prawdopodobnie zostały zużyte lub wymienione przejęte składniki (leki, preparaty do wytwarzania leków, urządzenia apteczne), zaś sama apteka została przeniesiona w inne miejsce. Te nowe urządzenia, leki preparaty były już nabywane przez Skarb Państwa, a potem od dnia 18 kwietnia 1953 r. przez przedsiębiorstwo państwowe. Powódka zaś nie wykazała, by z przejętej apteki pozostały składniki majątkowe, którymi byłby wzbogacony Skarb Państwa i które by się zachowały po dniu 8 marca 1958 r., co prowadziłoby do oddalenia powództwa z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia zarówno w zakresie w postaci wartości apteki oraz w zakresie pożytków pobranych z przejętej apteki.

W dniu 18 kwietnia 1953 r. zarządzeniem Ministra Zdrowia utworzono przedsiębiorstwo państwowe pod nazwą (...) Hurtownia (...). W skład tego przedsiębiorstwa weszła apteka będąca przedmiotem sporu. Przedsiębiorstwo to zmieniało nazwy, ulegało przekształceniom, co wynika z dokumentów znajdujących się w dołączonych aktach z prywatyzacji spółki (...) w L.. Ostatecznie w dniu 29 grudnia 1999 r., w oparciu o przepis art. 52 ust. 3 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, Skarb Państwa przeniósł na Przedsiębiorstwo (...) S.A. w L. własność przedsiębiorstwa jako zespół składników materialnych i niematerialnych. Okoliczność ta oznacza, że nawet gdyby jakieś składniki apteki należące do rodziny powódki istniały, to w wyniku umowy z dnia 29 grudnia 1999 r. składniki te stały się własnością spółki akcyjnej, a więc podmiotu posiadającego odrębną od Skarbu Państwa osobowość prawną. Sąd Okręgowy uznał, mając na uwadze art. 406 k.c., że Skarb Państwa mógłby być zobowiązany do wydania wartości wzbogacenia wynikającego z zawarcia umowy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego, a ściślej na podstawie wcześniejszych umów z lat 1996 – 1997 r., na podstawie których Skarb Państwa uzyskał od spółki wynagrodzenie za oddalenie mienia do odpłatnego korzystania. W takim wypadku powódka powinna udowodnić wartość wzbogacenia kosztem przejętego majątku, w szczególności w jakiej wysokości Skarb Państwa uzyskał korzyść w związku z wniesieniem do spółki składników majątkowych należących do poprzedników prawnych powódki. Złożony zaś wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego na wskazaną w pozwie okoliczność (wartość apteki i utraconych korzyści) nie zmierzał do tego. Rozstrzygnięcie o kosztach procesu, Sąd Okręgowy oparł na art. 102 k.p.c. Uwzględniając charakter sprawy, trudną sytuację materialną powódki Sąd Okręgowy uznał niniejszą sprawę za szczególnie przypadek, o którym mowa w tym przepisie i odstąpił od obciążania powódki kosztami procesu.

Apelację od powyższego wyroku wniosła powódka wnosząc o zmianę wyroku i uwzględnienie powództwa w całości ewentualnie uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Powódka w apelacji zarzuciła:

- naruszenie art. 10 dekretu z 16.12.1918 r. w przedmiocie przymusowego zarządu polegającą na przyjęciu, że stanowił on podstawę do zatrzymania przez Skarb Państwa pożytków z zarządzanej apteki za okres od 09.01.1951 r. do 08.03.1958 r.,

- naruszenie art. 55¹ k.c. w związku z art. 55² k.c. poprzez jego niezastosowanie i uznanie, że składniki apteki zużyły się w okresie od 09.01.1951 r. do 08.03.1958 r.,
- naruszenie art. 405 k.c. poprzez jego nie zastosowanie i nie zasądzenie wartości wzbogacenia się Skarbu Państwa kosztem apteki w sytuacji stwierdzenia tego wzbogacenia poprzez uzyskanie kwoty 15 mln. zł z tytułu umowy o przekazanie majątku do korzystania,
- naruszenia prawa procesowego – art. 278 § 1 k.p.c. w związku z art. 232 k.p.c. danie drugie poprzez nieprzeprowadzenie z urzędu dowodu z opinii biegłego,
- naruszenie art. 232 k.p.c. w zw. z art. 2 Konstytucji poprzez nieprzeprowadzenie z urzędu dowodu określającego wysokość roszczenia.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest niezasadna a zarzuty w niej podniesione nie są trafne. Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji oraz dokonaną przez ten Sąd ocenę dowodów, przyjmując te ustalenia za własne oraz czyni je integralną częścią swojego uzasadnienia bez konieczności ponownego ich powoływania.

Sąd Apelacyjny uznał jednakże, że roszczenie uległo przedawnieniu w całości, a nie w części, jak przyjął Sąd Okręgowy, co ostatecznie skutkowało oddaleniem apelacji. W tym więc kontekście podniesiony w apelacji zarzut naruszenia prawa procesowego w zakresie oddalenia wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego sądowego, czy też zarzut braku przeprowadzenia takiego dowodu z urzędu, a więc zarzut naruszenia art. 278 § 1 k.p.c. i art. 232 k.p.c., nie ma znaczenia dla oceny sprawy. Roszczenie powódki i tak w całości uległo przedawnieniu. Ostatecznie więc dowód ten nie był konieczny do rozstrzygnięcia istoty sprawy. Dla porządku jedynie zaznaczyć trzeba, że ustawodawca nie wykluczył inicjatywy dowodowej Sądu (por. art. 232 k.p.c.) i tym bardziej nie nałożył na Sąd związania wnioskiem dowodowym strony. Brak jest także przepisu, który zakazywałby Sądowi precyzowania bądź redagowania tezy dowodowej w taki sposób, aby zawniioskowany dowód posłużył wyjaśnieniu okoliczności, które wskazuje strona wnioskująca o jego przeprowadzenie w tezie dowodowej (vide: wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 16 kwietnia 2014 r., I ACa 12/14). Bez znaczenia jest jednakże wskazana przez Sąd Okręgowy podstawa oddalenia wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego skoro i tak roszczenie uległo przedawnieniu. W takiej zaś sytuacji niecelowe było przeprowadzenie takiego dowodu.

Odnosząc się do zarzutów dotyczących naruszenia wskazanych w apelacji przepisów prawa materialnego należy stwierdzić, że są one niezasadne. W niniejszej sprawie powódka domagała się zapłaty z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia w postaci przejęcia apteki oraz z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia w postaci pożytków pobieranych z apteki. Domagała się ustalenia wartości apteki oraz wartości pobieranych pożytków w okresie od 09 stycznia 1951 r. do dnia wniesienia pozwu (24 marca 2009 r.). Zasadnie Sąd Okręgowy powołując się na cytowane orzecznictwo powołane w uzasadnieniu wyroku w sprawie z powództwa powódki o odszkodowanie z dnia 24 maja 2007 r. Sądu Apelacyjnego w Warszawie (sygn. akt I ACa 351/07) wskazuje, że po dniu 8 marca 1958 r. brak było podstawy do zatrzymywania przez Skarb Państwa pożytków przejętej apteki. Zaznaczyć należy, iż poprzednicy prawni powódki po przejęciu apteki mieli świadomość istniejącej sytuacji. Jedną z właścicielek była wówczas kierowniczką apteki (H. O. – k. 15), zaś druga M. S. była w niej zatrudniona. Nadto „brat właścicielek apteki pracował jako księgowy od chwili upaństwowienia„ (k.379, zeznania świadka M. S. złożone w dniu 22 października 2014 r.). Sam fakt więc braku wiedzy o nie wydaniu przez Ministra Zdrowia orzeczenia o przejściu apteki na własność państwa nie ma znaczenia dla oceny zarzutu przedawnienia roszczeń powódki z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia. Kwestia ustania bezprawności czynu, na co zwracał uwagę Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku wskazując na datę 1 stycznia 1990 r., nie ma znaczenia dla oceny zarzutu przedawnienia roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia. Roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia jest niezależne od roszczenia wynikającego z czynu bezprawnego polegającego na zaniechaniu wydania przez Ministra Zdrowia orzeczenia o przejściu apteki na własność Skarbu Państwa.

Z dniem 8 stycznia 1951 r., a więc z dniem ogłoszenia ustawy z dnia 8 stycznia 1951 r. o przejęciu aptek na własność Państwa (Dz. U z 1951, Nr 1, poz. 1) apteki podlegające przejęciu znalazły się pod zarządem państwowym, sprawowanym według odpowiednio stosowanych przepisów dekretu z dnia 16 grudnia 1918 r. w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego (Dz. U. Nr 21, poz. 67 ze zm.), co wynika z art. 9 ust. 2 tej ustawy. Na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 8 stycznia 1951 r. o aptekach (Dz.U z 1951 r. Nr 1, poz. 2), apteki mogły być prowadzone wyłącznie przez jednostki gospodarki społecznej w ramach sieci (planu rozmieszczenia) ustalonej przez Ministra Zdrowia. Ustawa ta została uchylona z dniem 1 stycznia 1989 r. i od tej daty powstała możliwość uzyskania koncesji na podjęcie działalności gospodarczej w zakresie prowadzenia aptek (art. 11 ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej, Dz.U. z 1988 r. Nr 41, poz. 324). Natomiast dekret z dnia 16 grudnia 1918 r. w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego został uchylony z dniem 8 marca 1958 r. art. 1 ustawy z dnia 25 lutego 1958 r. o uregulowaniu stanu prawnego mienia pozostającego pod zarządem państwowym). Zatem od 9 marca 1958 r. do końca 1989 r. apteka poprzedników prawnych powódki pozostawała w zarządzie państwowym. Ze względu na brak przepisów, które umożliwiałyby zatrzymanie uzyskanych przez zarządcę państwowego kwot z tytułu pobieranych pożytków, powstało roszczenie o ich zwrot z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia. Kwestia więc braku wydania przez Ministra Zdrowia orzeczenia o przejęciu apteki na własność Skarbu Państwa, nie ma znaczenia dla oceny podniesionego zarzutu przedawnienia roszczenia.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wypracowany został pogląd, że bieg terminów zasiedzenia czy przedawnienia przeciwko pozbawionemu posiadania przez Skarb Państwa poprzedniemu właścicielowi nieruchomości mógł być wstrzymany na czas, przez który nie mógł on skutecznie dochodzić przeciwko Skarbowi Państwa roszczeń dotyczących nieruchomości. Taką sytuację zrównano ze stanem siły wyższej (art. 121 pkt 4 k.c.). Przeszkoda uniemożliwiająca rozpoczęcie lub powodująca zawieszenie biegu zasiedzenia powinna mieć jednak charakter obiektywny w tym znaczeniu, że chwilę jej powstania i ustania określają obiektywne okoliczności, niezależne od zachowania się osoby, którą przeszkoda dotknęła. W szczególności dla oznaczenia chwili ustania przeszkody nie ma znaczenia czas, w którym osoba ta podjęła stosowne działania dla dochodzenia roszczeń; istotne jest to, kiedy powszechne oddziaływanie przeszkody ustało i mogła ona podjąć działanie zmierzające do udzielenia jej ochrony. Ocena świadczących o tym okoliczności musi być pozostawiona sądowi orzekającemu w konkretnej sprawie (tak w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 26 października 2007 r., III CZP 30/07, OSNC 2008, Nr 5, poz. 43). Wprawdzie uchwała ta została podjęta na tle stanu faktycznego w sprawie o stwierdzenie zasiedzenia ale powołane w niej orzeczenia i wyrażony pogląd dotyczy sytuacji, w których art. 121 pkt. 4 k.c. znajduje zastosowanie w okresie poprzednim, w którym była przyjęta teza o „zawieszeniu wymiaru sprawiedliwości”. Sąd Najwyższy wskazał (powołując się na szeroko cytowane orzecznictwo), że w tym dotychczasowym orzecznictwie przyjmował konstrukcję zawieszenia biegu przedawnienia ze względu na istnienie stanu zrównanego ze stanem siły wyższej (stanem zawieszenia wymiaru sprawiedliwości) w sytuacji niezależnego od właściciela, wywołanego uwarunkowaniami politycznymi, obiektywnego, o powszechnym zasięgu oddziaływania stanu niemożności efektywnego dochodzenia na drodze prawnej zwrotu rzeczy, skutkiem którego było uniemożliwienie uprawnionemu dochodzenie roszczeń przed sądem lub innym organem. Sąd Najwyższy dopuścił więc możliwość powoływania się na okoliczności o charakterze politycznym, które uniemożliwiały dochodzenie roszczeń, ale konieczne było wykazanie, że w ówczesnych warunkach ustrojowych i w stanie prawnym wówczas obowiązującym skuteczne dochodzenie roszczenia nie było możliwe. Wykazanie tych okoliczności powinno zapobiec niebezpieczeństwu nadmiernej subiektywizacji w ujmowaniu stanu siły wyższej. Podzielając ten pogląd prawny, zdaniem Sądu Apelacyjnego, roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia nie mogło być dochodzone przed wejściem w życie zmian ustrojowych, a więc przed 4 czerwca 1989 r. Jednakże wniesienie pozwu przez powódkę (jej poprzedników prawnych) po tej dacie było możliwe. Przemiany ustrojowe w Państwie tworzyły sytuację, w której w okresie od 4 czerwca 1989 r. możliwa stała się realizacja roszczeń osób fizycznych w sprawach dotyczących tzw. nacjonalizacji aptek (w orzecznictwie wskazywana była ta data jako data, z której nadejściem możliwa stała się realizacja praw - por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2001 r. I CKN 988/00). I jakkolwiek jest to data symboliczna, to stanowi niewątpliwie historycznie dostrzegalny punkt odniesienia, umożliwiający dla określonych typów roszczeń przypisanie zainteresowanej osobie powinności zachowania określonej aktywności dla dochodzenia praw. Zauważyć także należy, że bezczynność powódki i jej

poprzedników prawnych w dochodzeniu roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia nie była spowodowana zachowaniem pozwanego. Również powódka w toku procesu, nie wyjaśniła dlaczego jej poprzednicy prawni pracujący w aptece, posiadający wiedzę o pozostawaniu apteki w zarządzie państwowym nie dochodzili roszczeń o zwrot pożytków. Stan faktyczny władania przez pozwanego apteką trwał od 1951 r. i niewątpliwie był znany i powódce, i jej poprzednikom prawnym. Zaniechanie przekazania powódce wiedzy o okolicznościach utraty władztwa nad apteką dotyczy postawy jej poprzedników prawnych, a nie strony pozwanej (vide: SN z 8 grudnia 2004 r. I CK 166/04). Zatem przyjmując 10-letni okres przedawnienia roszczenia (art. 118 k.c. i art. 120 § 1 k.c.), należy zważyć, że roszczenie powódki uległo przedawnieniu w czerwcu 1999 r., a więc niemal 10 lat przed wniesieniem pozwu. Pozew został wniesiony w dniu 24 marca 2009 r. (k. 38, data stempla nadania). Opóźnienie w dochodzeniu tych roszczeń jest nadmierne w stopniu wskazującym na to, że zarzut przedawnienia roszczenia nie można uznać za nadużycie prawa. Zauważyć także trzeba, że publiczna debata o ustawie reprivatyzacyjnej w latach 90-tych także nie uzasadniała powstrzymania się powódki od dochodzenia roszczeń wynikającego z obowiązującego systemu prawnego (tak Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku w sprawie z powództwa powódki o wydanie i zapłatę, sygn. akt I C 1067/02). Sąd Apelacyjny rozpoznając powództwo wniesione przez powódkę o odszkodowanie (wyrok z dnia 24 maja 2007 r.) wskazał, że powódka w 2001 r. na zebraniu Stowarzyszenia Aptek i Firm (...) dowiedziała się o szkodzie, tj., że nie zostało wydane orzeczenie o przejęciu (uzasadnienie, strona 12- k. 34 akt sprawy niniejszej). Podzielając ten fakt, który wynika z załączonych akt związanych z przekształceniami przedsiębiorstwa (...), zauważyć trzeba, że także wówczas powódka nie zgłosiła roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, nie wniosła takiego powództwa. Mając na uwadze powyższe rozważania zbędna stała się ocena poszczególnych okresów, w których roszczenie uległo przedawnieniu rozważanych przez Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżanego orzeczenia. Z akt sprawy wynika, że ani powódka ani jej poprzednicy prawni nie formułowali jakichkolwiek roszczeń z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia przez kilkadziesiąt lat. Roszczenie powódki obejmuje okres od 1951 r. do 2009 r., a zostało zgłoszone po upływie 58 lat od ustanowienia zarządu państwowego nad apteką i po 51 latach, licząc od 9 marca 1958 r., od kiedy roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia stało się wymagalne.

Niezależnie podnieść trzeba, że zasadnie Sąd Okręgowy ocenił także podniesiony w toku procesu zarzut braku legitymacji biernej Skarbu Państwa w zakresie roszczeń po zawarciu umowy z dnia 29 grudnia 1999 r. przeniesienia własności przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55¹ kodeksu cywilnego oraz ustanowieniu hipotek (k.350-365), na podstawie której Skarb Państwa przeniósł na własność innego podmiotu posiadającego osobowość prawną – spółki akcyjnej (...).

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację. Na podstawie art. 102 k.p.c. odstąpił od obciążania powódki kosztami postępowania apelacyjnego w oparciu o zasady słuszności wyrażone w tym przepisie. Uwzględniając przy tym charakter dochodzonego roszczenia, jego znaczenie dla strony, przedawnienie roszczenia, subiektywne przekonanie o zasadności roszczenia wsparte na obiektywnych podstawach (vide: postanowienie SN z dnia 19 września 2013 r., I Cz 183/12).

Marzena Konsek-Bitkowska Edyta Jefimko Elżbieta Wiatrzyk-Wojciechowska